

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA NILSA VĀLA [NILS WAHL]
SECINĀJUMI,
sniegti 2018. gada 22. martā¹

Apvienotās lietas C-96/16 un C-94/17

Banco Santander SA

pret

Mahamadou Demba,

Mercedes Godoy Bonet

(*Juzgado de Primera Instancia n°38 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 38, Spānija)
lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

un

Rafael Ramón Escobedo Cortés

pret

Banco de Sabadell SA

(*Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa, Spānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Direktīva 93/13/EEK – Patērētāju līgumi –
Negodīgi noteikumi – Prasījumu cesija – Atteikuma tiesību neesamība – Līguma noteikuma par
nokavējuma procentiem negodīguma novērtējuma kritēriji – Šī negodīguma sekas

Ievads

1. Abi šie Spānijas tiesu lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu ir iesniegti strīdos starp noteiktām banku iestādēm un patērētājiem par viņu kopīgi noslēgto aizdevuma līgumu izpildi.
2. Šīs lietas konkrēti ir par to, vai ar Savienības tiesībām un īpaši Direktīvu 93/13/EEK² ir saderīgas valsts judikatūras vadlīnijas, saskaņā ar kurām, pirmkārt, par negodīgiem prezumē neapspriestus patēriņa aizdevuma līgumu noteikumus, kuros noteiktā nokavējuma procentu likme par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz līgumisko (atlīdzības) procentu likmi, un, otrkārt, no šā konstatējuma izriet noteiktas sekas gan aizdevumiem bez liettiesiska nodrošinājuma, gan hipotekāriem aizdevumiem. Šis noteikums esot atzīts dažādos *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa, Spānija) spriedumos³, kuri savukārt tika pasludināti pēc Tiesas spriedumiem *Aziz*⁴ un *Unicaja Banco SA*⁵ lietās.

1 Originālvaloda – franču.

2 Padomes Direktīva (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.), kurā grozījumi veikti ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/83/ES (2011. gada 25. oktobris) (OV 2011, L 304, 64. lpp.) (turpmāk tekstā – “Direktīva 93/13”).

3 Attiecīgi 2015. gada 22. aprīļa, 7. un 8. septembra spriedumi par aizdevumiem bez liettiesiska nodrošinājuma. *Tribunal Supremo* ir lēmis par hipotekāriem aizdevumiem 2015. gada 23. decembra, kā arī 2016. gada 18. februāra un 3. jūnija spriedumos.

4 Spriedums, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164).

5 Spriedums, 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21).

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3. Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā ir paredzēts, ka “ši direktīva neattiecas uz līguma noteikumiem, kas ietver obligātas tiesību normas [..]”.

4. Direktīvas 93/13 3. panta 1. un 3. punktā ir noteikts:

“1. Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

[..]

3. Pielikumā atrodas indikatīvs un nepilnīgs tādu noteikumu saraksts, ko var uzskatīt par negodīgiem.”

5. Saskaņā ar šīs direktīvas 4. panta 1. punktu:

“Neskarot 7. pantu, līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs.”

6. Minētās direktīvas 6. panta 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums pie tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem.”

7. Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktā ir paredzēts:

“Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos.”

8. Saskaņā ar šīs direktīvas 8. pantu:

“Dalībvalstis var pieņemt vai saglabāt visstingrākos Līgumam atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas šī direktīva, lai nodrošinātu visaugstāko patērētāja aizsardzības līmeni.”

9. Šīs pašas direktīvas 8.a pantā ir noteikts:

“1. Ja dalībvalsts pieņem noteikumus saskaņā ar 8. pantu, tā informē Komisiju par to, kā arī par visiem turpmākiem grozījumiem, it īpaši, ja minētie noteikumi:

[..]

– ietver līguma noteikumu sarakstus, ko uzskata par negodīgiem.

2. Komisija nodrošina, ka 1. punktā minētā informācija ir viegli pieejama patērētājiem un tirgotājiem, *inter alia* īpašā tīmekļa vietnē.

[..]”

Spānijas tiesības

Normas par negodīgiem noteikumiem

10. *Texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias* (Vispārīgā likuma par patērētāju un lietotāju aizsardzību un citu papildu likumu konsolidētā versija), kas apstiprināta ar 2007. gada 16. novembra *Real Decreto Legislativo 1/2007* (Karaļa Leģislatīvais dekrēts 1/2007)⁶, 82. panta 1. punktā, redakcijā, kas piemērojama strīdiem pamatlietās, ir noteikts:

“Par negodīgiem tiek uzskatīti visi līguma noteikumi, kas nav savstarpēji apspriesti, un visas tādas darbības, kurām nav dota skaidra piekrišana, kas pretēji labticīguma prasībām rada būtisku nesamērīgumu līgumā noteiktajās pušu tiesībās un pienākumos, kaitējot patērētājam un lietotājam.”

11. Atbilstoši Karaļa Leģislatīvā dekrēta 1/2007 83. pantam:

“1. Negodīgi noteikumi ir spēkā neesoši un uzskatāmi par tādiem, par kuriem nav panākta vienošanās.

2. Spēkā neesošā līguma daļa tiek koriģēta atbilstoši *Código Civil* [Civilkodeksa] 1258. pantam un objektīvas labticības principam.

Šajā nolūkā tiesa, kura ir atzinusi, ka šādi noteikumi ir spēkā neesoši, groza līgumu, un tai ir starpnieka pilnvaras attiecībā uz pušu tiesībām un pienākumiem, ciktāl līgums ir spēkā, un attiecībā uz sekām, kas izriet no tā atzīšanas par spēkā neesošu gadījumā, ja patērētājam vai lietotājam ir radies novērtējams kaitējums. Tikai tad, ja pārējie līguma noteikumi rada nevienlīdzību attiecībā uz pušu situāciju un tā nevar tikt novērsta, tiesa var nolemt, ka līgums ir spēkā neesošs.”

Normas par prasījumu cesiju

12. *Código Civil* (Civilkodekss) 1535. pantā, kurā noteiktas parādnieka tiesības izpirkt savu parādu prasījuma cesijas gadījumā, ir noteikts:

“Ja apstrīdētais prasījums tiek cedēts, parādniekam ir tiesības to dzēst, atmaksājot cesionāram summu, ko tas ir samaksājis, kā arī izdevumus, kuri tam ir radušies, un procentus no summas, skaitot no tā samaksas dienas.

Prasījums tiek uzskatīts par apstrīdētu, kad ir sniegta atbilde uz prasības pieteikumu.

Parādnieks var izmantot savas tiesības deviņu dienu laikā no brīža, kad cesionārs viņam pieprasa samaksu.”

13. 2000. gada 7. janvāra *Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil* (Likums 1/2000 par civilprocesu, turpmāk tekstā – “Civilprocesa likums”) 17. un 540. pantā ir reglamentēta prasījuma cedenta aizstāšana ar cesionāru tiesvedībā, kur minētais 17. pants ir piemērojams tiesvedībā pēc būtības un 540. pants – izpildes tiesvedībā.

⁶ 2007. gada 30. novembra *BOE* Nr. 287, 49181. lpp.

Normas par nokavējuma procentu noteikšanu

14. Saskaņā ar *Código Civil* (Civilkodekss) 1108. pantu:

“Ja saistību raksturs ir naudas maksājumi un parādnieks kavē šos maksājumus, procentu likme, kas piemērojama nodarītā kaitējuma atlīdzināšanai, ja vien nav noteikumu par pretējo, ir noligtā likme un – noligtu procentu neesamības gadījumā – likumā noteiktā procentu likme.”

15. Saskaņā ar 2013. gada 14. maija *Ley Hipotecaria* (Hipotekārais likums), kas grozīts ar *Ley 1/2013, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social* (Likums 1/2013 par pasākumiem hipotekāro parādnieku aizsardzības stiprināšanai, parāda restrukturizāciju un sociālo mājokli)⁷ 144. panta 3. punktu:

“Nokavējuma procenti par aizdevumiem vai kredītiem mājokļa iegādei, kas nodrošināti ar hipotēku uz attiecīgo mājokli, nevar pārsniegt likumiskos procentus vairāk kā trīs reizes un var tikt uzkrāti tikai par maksājamo pamatsummu. [..]”

Pamatlietas un prejudiciālie jautājumi

Lietā C-96/16

16. No lēmuma par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-96/16 izriet, ka *Mercedes Godoy Bonet* un *Mahamadou Demba* noslēdza divus aizdevuma līgumus ar bankas iestādi *Banco Santander SA* attiecīgi 2009. gada 2. novembrī un 2011. gada 22. septembrī par summu 30 750 EUR ar termiņu 2014. gada 2. novembrī pirmajā gadījumā un par summu 32 153,63 EUR ar termiņu 2019. gada 22. septembrī otrajā gadījumā.

17. Saskaņā ar minēto līgumu vispārīgajiem noteikumiem piemērojamās atlīdzības un nokavējumu procentu likmes bija attiecīgi 8,50 % un 18,50 % pirmajā līgumā un 11,20 % un 23,70 % otrajā līgumā.

18. *M. Demba* un *M. Godoy Bonet* pārstājot maksāt *Banco Santander* attiecīgajos aizdevuma līgumos paredzētos ikmēneša maksājumus, šī bankas iestāde saskaņā ar minēto līgumu vispārīgo noteikumu 8. punktu paziņoja par paātrinātu līgumu termiņa iestāšanos un cēla prasību iesniedzējtiesā par prasījuma izpildi pret *M. Demba* un *M. Godoy Bonet* par kopējo summu 53 664,14 EUR.

19. Lai arī šajos vispārīgajos noteikumos tāda iespēja nebija paredzēta, 2015. gada 16. jūnijā *Banco Santander* šo prasījumu cedēja ar notariālu aktu trešajai personai par summu 3215,72 EUR, pamatojoties uz Civilkodeksa 1112. un 1255. pantu.

20. Šī trešā persona tādējādi lūdza ar sevi aizstāt *Banco Santander* izpildes tiesvedībā, ko *Banco Santander* bija ierosinājusi iesniedzējtiesā.

21. Šai tiesai ir šaubas par *M. Demba* un *M. Godoy Bonet* iespējamām tiesībām izpirkt savu parādu un tādējādi to dzēst, atmaksājot minētajai trešajai personai summu, ko tā samaksājusi saskaņā ar konkrēto cesiju, pieskaitot procentus, izmaksas un piemērojamās tiesāšanās izdevumus (turpmāk – “izpirkuma tiesības”).

⁷ 2013. gada 15. maija *BOE* Nr. 116, 36373. lpp.

22. Minētajai tiesai tostarp ir šaubas par to, vai ar Savienības tiesībām un īpaši ar Direktīvu 93/13 ir saderīga komersanta prakse bez attiecīga īpaša noteikuma līgumā cedēt vai pirkt prasījumu par nelielu cenu, iepriekš parādnieku neinformējot par šo cesiju vai nesaņemot tā piekrišanu, un nedodot tam iespēju izpirkt savu parādu un tādējādi to dzēst, atmaksājot cesionāram saskaņā ar minēto cesiju samaksāto summu, tai pieskaitot piemērojamos papildu izdevumus.

23. Papildus tam iesniedzējtiesa šaubās par to, kādi elementi jāņem vērā, pārbaudot vispārīgo noteikumu punktu, kuros noteikta piemērojamā nokavējuma procentu likme, iespējami negodīgo raksturu, un par šāda negodīguma sekām.

24. Šajā ziņā šī tiesa uzsver, ka atbilstoši līdzšinējai pastāvīgajai *Tribunal Supremo* judikatūrai patērētāja aizdevuma līgumā bez liettiesiska nodrošinājuma neapspriests noteikums par nokavējuma procentu likmi ir jāuzskata par negodīgu, tiklīdz šī likme par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz minētā līguma pušu starpā nolīgto atlīdzības procentu likmi. Atbilstoši šai judikatūrai tādā gadījumā atlīdzības procenti turpina uzkrāties līdz parāda atmaksai pilnībā.

25. Tomēr minētajai tiesai ir šaubas par šādas judikatūras saderību ar Direktīvu 93/13. Proti, pirmkārt, nosakot objektīvu un automātiski piemērojamu kritēriju, kā pārbaudīt līguma noteikumu par piemērojamo nokavējuma procentu likmi negodīgo raksturu, šī judikatūra liegtu valsts tiesai ņemt vērā konkrētās lietas apstākļu kopumu. Otrkārt, nosakot, ka atlīdzības procenti turpina uzkrāties līdz parāda atmaksai pilnībā, ja noteikums par nokavējuma procentiem ir atzīts par negodīgu, minētajā judikatūrā tiktu prasīts valsts tiesām pārskatīt līguma saturu.

26. Šādos apstākļos *Juzgado de Primera Instancia n°38 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 38, Spānija) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1. a) Vai komersanta prakse cedēt vai nopirkt prasījumu, nesniedzot patērētājam iespēju dzēst parādu, samaksājot cesionāram [summu], procentus un tiesāšanās izdevumus, atbilst Savienības tiesībām un, precīzāk, [Eiropas Savienības Pamattiesību hartas] 38. pantam, [...] kā arī LESD 4. panta 2. punktam, 12. pantam un 169. panta 1. punktam?
- b) Vai šāda komersanta prakse nopirkt patērētāja parādu par niecīgu summu, tam par to nezinot un bez viņa piekrišanas, ja šāda prakse nav norādīta līguma vispārīgajos noteikumos vai negodīgā līguma noteikumā, un, ja patērētājam nav iespējas piedalīties šajā darījumā, īstenojot izpirkuma tiesības, atbilst Direktīvas 93/13 noteiktajiem principiem, un līdz ar to – efektivitātes principam, kā arī šīs direktīvas 3. panta 1. punktam un 7. panta 1. punktam?
2. a) Lai nodrošinātu patērētāju un lietotāju aizsardzību un judikatūras, ar kuru šī aizsardzība tiek īstenota, ievērošanu, vai Savienības tiesībām – Direktīvai 93/13 un, konkrētāk, tās 6. panta 1. punktam un 7. panta 1. punktam – atbilst nepārprotama kritērija noteikšana, saskaņā ar kuru patērētāju aizdevuma līgumos bez liettiesiska nodrošinājuma iekļauts neapspriests noteikums par nokavējuma procentu likmi, kas par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz atlīdzības procentu likmi, ir negodīgs?
- b) Lai nodrošinātu patērētāju un lietotāju aizsardzību un judikatūras, ar kuru šī aizsardzība tiek īstenota, ievērošanu, vai Savienības tiesībām – Direktīvai 93/13 un, konkrētāk, tās 6. panta 1. punktam un 7. panta 1. punktam – atbilst noteiktās sekas, ka atlīdzības procenti turpina uzkrāties līdz pilnīgai parāda atmaksai?”

Lietā C-94/17

27. No lēmuma par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-94/17 izriet, ka 1999. gada 11. janvārī *Rafael Ramón Escobedo Cortés* noslēdza ar *Caja de Ahorros del Mediterráneo*, kas kļuva par *Banco de Sabadell*, ikmēneša maksājumus atmaksājamu hipotekārā aizdevuma līgumu par 17 633,70 EUR ģimenes dzīvesvietas iegādei. Šā līguma 3. un 3.bis punktā bija paredzēta atlīdzības procentu likme 5,5 % gadā ar iespējamām izmaiņām, sākot no pirmā gada. Pamatlietā būtisko apstākļu brīdī šī likme bija 4,75 % gadā. Minēta līguma 6. punktā bija noteikta nokavējuma procentu likme 25 % gadā.

28. *R. R. Escobedo Cortés*, kavējot maksājumu, cēla prasību pret *Banco de Sabadell* pēc piekritības *Juzgado de Primera Instancia* (Pirmās instances tiesa, Spānija), prasot atcelt konkrēti šo punktu, to pamatojot ar tā negodīgo raksturu.

29. Šī tiesa nosprieda, ka minētais punkts ir negodīgs. Tādēļ tā secināja, ka piemērojamā nokavējuma procentu likme ir jāsamazina Hipotekārā likuma 114. panta 3. punktā paredzētajās robežās, kas atbilst par likumisko procentu likmi trīs reizes lielākai likmei. *Audiencia Provincial de Alicante* (Alikantes provinces tiesa, Spānija) apelācijas instancē ar 2014. gada 18. septembra nolēmumu šo nolēmumu atstāja spēkā.

30. *R. R. Escobedo Cortés* par šo nolēmumu iesniedza iesniedzējtiesā kasācijas sūdzību, pamatojot ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta un 7. panta 1. punkta pārkāpumu.

31. Minētā tiesa uzskata, ka iesniegtā apelācijas sūdzība rada šaubas par vairāku *R. R. Escobedo Cortés* norādīto šīs direktīvas normu interpretāciju, kuru piemērošana ir būtiska lietas izšķiršanai.

32. Šādā situācijā *Tribunal Supremo* nolēma atlikt lietas izskatīšanu un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai Direktīvas [93/13] 3. pants kopsakarā ar pielikuma 1. punkta e) apakšpunktu un 4. panta 1. punktu ir pretrunā judikatūrai, saskaņā ar kuru aizdevuma līguma noteikums par nokavējuma procentu likmi, kas ir noteikta par vairāk nekā diviem procentpunktiem lielāka par līgumā paredzēto ikgadējo [atlīdzības] procentu likmi, paredz nesamērīgi lielu kompensāciju, kas jāmaksā patērētājam, kurš ir kavējis ar sava maksāšanas pienākuma izpildi, un tādēļ ir negodīgs?
- 2) Vai Direktīvas [93/13] 3. pants kopsakarā ar pielikuma 1. punkta e) apakšpunktu, kā arī šīs direktīvas 4. panta 1. punkts, 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts nepieļauj judikatūru, saskaņā ar kuru, lemjot par to, vai aizdevuma līguma noteikums par nokavējuma procentu likmi ir negodīgs, kā negodīguma pārbaudes priekšmets tiek identificētas minēto procentu likmes veidotās papildu izmaksas salīdzinājumā ar [atlīdzības] procentu likmi, ciktāl tā ir “neproporcionāli liela kompensācija, kas noteikta patērētājam, kurš neizpilda savas saistības”, un kurā ir noteikts, ka sekām negodīguma atzīšanai ir jābūt pilnīgai šo papildu izmaksu atcelšanai tādējādi, ka tikai [atlīdzības] procenti turpina uzkrāties līdz aizdevuma atmaksāšanas brīdim?
- 3) Ja atbilde uz otro jautājumu ir apstiprinoša, vai pēc noteikuma par nokavējuma procentu likmi atcelšanas ir jāiestājas citādām sekām, lai tās būtu saderīgas ar Direktīvu [93/13], piemēram, pilnīgai procentu – gan [atlīdzības], gan nokavējuma – atcelšanai, vai arī likumisko procentu maksāšanai, ja aizņēmējs nepilda savu pienākumu veikt aizdevuma maksājumus nolīgtajos termiņos?”

Tiesvedība Tiesā

33. Ar Tiesas priekšsēdētāja 2016. gada 13. jūlija rīkojumu tika noraidīts *Juzgado de Primera Instancia n°38 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 38) pieteikums par lietas C-96/16 izskatīšanu paātrinātā procedūrā, kas paredzēta Eiropas Savienības Tiesas statūtu 23.a pantā un Tiesas Reglamenta 105. panta 1. punktā.

34. Ar Tiesas priekšsēdētāja 2017. gada 5. aprīļa rīkojumu tika noraidīts *Tribunal Supremo* pieteikums par lietas C-94/17 izskatīšanu paātrinātā tiesvedībā, kas paredzēta Eiropas Savienības Tiesas statūtu 23.a pantā un Tiesas Reglamenta 105. panta 1. punktā.

35. Lietā C-96/16 rakstveida apsvērumus iesniedza *Banco Santander*, Spānijas valdība un Eiropa Komisija, un lietā C-94/17 – *Banco de Sabadell*, Spānijas un Polijas valdības, kā arī Komisija.

36. Ar Tiesas priekšsēdētāja 2017. gada 21. novembra lēmumu lietas C-96/16 un C-94/17 tika apvienotas mutvārdu procesā un galīgā sprieduma taisīšanai.

37. 2018. gada 10. janvārī notika tiesas sēde, kurā piedalījās *Banco Santander*, *Banco de Sabadell*, Spānijas valdība, kā arī Komisija.

Vērtējums

38. Ar iesniedzējtiesu jautājumiem būtībā tiek skarti trīs aspekti, kurus es turpmāk izvērtēšu pēc kārtas. Pirmkārt, šīs tiesas jautā par komersanta prakses saderību [ar Savienības tiesību normām], tam cedējot savus prasījumus par patērētāja kredītaistībām. Otrkārt, iesniedzējtiesas šaubās par to, vai Savienības tiesībām patērētāju aizsardzības jomā nav pretrunā *Tribunal Supremo* nesenā judikatūra, ciktāl tajā ir paredzēts, ka līguma punkts par nokavējuma procentu noteikšanu ir negodīgs, tiklīdz tajā par diviem procentpunktiem ir pārsniegta aizdevuma līgumā paredzētā atlīdzības procentu likme. Treškārt un visbeidzot, Tiesai būs jāizlemj jautājums, vai tad, ja, piemērojot šo judikatūru, līguma punkts par nokavējuma procentu likmi tiek atzīts par negodīgu, atlīdzības procenti var turpināt skaitīties līdz parāda atmaksai pilnībā.

Par pirmā jautājuma a) un b) daļu lietā C-96/16 – apstrīdētās prasījumu cedēšanas prakses saderība ar Savienības tiesībām

39. Lietā C-96/16 abos pirmajos jautājumos iesniedzējtiesa jautā, vai par saderīgu ar noteiktām Savienības tiesību normām ir jāuzskata komersanta prakse cedēt vai pirkt prasījumu pret patērētāju, ja tādas cesijas iespēja nav paredzēta šā patērētāja aizdevuma līgumā, viņu iepriekš neinformējot par šo cesiju vai bez viņa piekrišanas, un nedodot viņam iespēju pārpirkt savu parādu, un tādējādi to dzēst, atmaksājot cesionāram saskaņā ar minēto cesiju samaksāto summu, kam pieskaitītas piemērojamās papildu izmaksas.

40. Šajos jautājumos, kuri jāizvērtē kopā, šķiet, ka atbilstoši tostarp *Banco Santander* un Spānijas valdības norādītajam iesniedzējtiesa konkrēti aicina Tiesu noteikt, vai Direktīvai 93/13⁸ ir pretrunā Spānijas tiesību normas, kas konkrētajā gadījumā reglamentē prasījumu cesiju, proti, Civilkodeksa 1535. pants, kā arī Civilprocesa likuma 17. un 540. pants.

8 Ciktāl patērētāju aizsardzības mērķa, kam veltītas lēmumā par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu minētās LESD normas, sasniegšanai tiek izmantotas atvasināto tiesību normas, ir jāatsaucas tieši uz šo direktīvu, kas piemērojama *ratione materiae*.

41. Proti, iesniedzējtiesa uzskata, ka šo normu piemērotību var apšaubīt no patērētāju aizsardzības viedokļa. Šajā ziņā tā uzsver, ka, lai arī Civilkodeksa 1535. pantā ir paredzētas pārpirkuma tiesības, tomēr tās attiecas vienīgi uz t.s. “apstrīdētajiem” prasījumiem, proti, tiem, kuri ir apstrīdēti tiesvedībās pēc būtības par juridisku faktu konstatēšanu. Tādējādi šajā pantā neesot paredzēta iespēja parādniekam izmantot šādas tiesības prasījuma izpildes procesā, kāds ir process pamatlietā, vai ārpustiesas cesijas ietvaros, kas, pēc iesniedzējtiesas domām, negarantē patērētāju interešu pietiekošu aizsardzību. Šī tiesa uzskata, ka šāda aizsardzība nav nodrošināta arī ar Civilprocesa likuma 17. un 540. pantu, kas ietver cesionāra stāšanos cedenta vietā tiesvedībā, īpaši ņemot vērā to, ka šajās normās netiek minētas Civilkodeksa 1535. pantā paredzētās pārpirkuma tiesības.

42. Manuprāt, atbildei uz šiem jautājumiem, kā tie ir formulēti iepriekš 40. punktā, ir jābūt noliedzošai.

43. Proti, no Direktīvas 93/13 1. panta 1. punkta, 2. panta a) punkta un 3. panta 1. punkta teksta, kā arī no tās vispārīgās struktūras izriet, ka šī direktīva ir piemērojama tikai “līguma noteikumiem”, to neattiecinot uz vienkāršu praksi, kā tas ir pamatlietā⁹. Šajā gadījumā un kā to ir norādījusi pati iesniedzējtiesa, apstrīdētā prasījuma cesija ir saistīta ar komersanta *praksi*, nevis ar *līguma punktu* patērētāja līgumā. Šāda prakse ir izslēgta no Direktīvas 93/13 piemērošanas jomas.

44. Turklāt, pieņemot, kā tas, šķiet, izriet arī no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, ka iesniedzējtiesas šaubas patiesībā ir par to, vai ar minēto direktīvu ir saderīgas Spānijas materiālo un procesuālo tiesību normas, kurās reglamentēta prasījumu cesija un īpaši parādnieka pārpirkuma tiesības attiecībā uz savu parādu, tai skaitā par Civilkodeksa 1535. pantu, kā arī Civilprocesa likuma 17. un 540. pantu, ciktāl šīs normas liegtu parādniekam izmantot šīs tiesības tādā parāda izpildes procesā, kāds ir pamatlietā¹⁰, manuprāt, Direktīvas 93/13 perspektīvā šīs normas arī nav kritizējamas.

45. Šajā ziņā pietiek vien atgādināt, ka saskaņā ar šīs direktīvas 1. panta 2. punktu tā nav piemērojama tādām obligātām tiesību normām kā Civilkodeksa 1535. pants¹¹ un Civilprocesa likuma 17. un 540. pants.

46. Šādā kontekstā, manuprāt, ir vienlīdz svarīgi uzvērt, ka apstrīdētā prasījuma cesija šajā lietā nekādā veidā negroza patērētāja-parādnieka saistību saturu un tvērumu. Šāda cesija, kas tiek īstenota ar līgumu starp komersantu-cedentu un trešo personu-cesionāru, – līgumu, kurā patērētājs nepiedalās, nevar radīt būtisku nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam atbilstoši Direktīvas 93/13 3. panta prasībām.

47. Turklāt tas ir diezgan acīmredzami, ka šādu prasījumu cedēšanas praksi, kura atbilst dalībvalstu civiltiesībās labi zināmai iespējai, nevar pielīdzināt līguma noteikumiem, kas minēti pielikumā par “Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkta f) apakšpunktā minētie[m] noteikumi[em]”, tostarp īpaši noteikumiem, kuru mērķis vai sekas ir “atļaut pārdevējam vai piegādātājam lauzt līgumu pēc paša ieskatiem”. Apstrīdētā prasījuma cesija pamatlietā turklāt skaidri atšķiras no tā paša pielikuma p) apakšpunktā minētajiem noteikumiem, jo tā nevar “bez patērētāja piekrišanas [...] samazināt

9 Par nepieciešamo nošķirumu starp šāda veida strīdiem un izskatāmiem strīdiem, kas attiecas tieši uz līguma punktiem un/vai valsts tiesas kompetences iespējamo ierobežošanu, novērtējot šo punktu negodīgo raksturu, skat. spriedumu, 2014. gada 30. aprīlis, *Barclays Bank* (C-280/13, EU:C:2014:279, 38.–42. punkts). Tiesa arī šajā ziņā varēja spriest, ka tostarp konstatējumam par komercprakses negodīgo raksturu nav tiešas ietekmes uz to, vai līgums ir spēkā, ņemot vērā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu (skat. spriedumu, 2012. gada 15. marts, *Pereničová un Perenič* (C-453/10, EU:C:2012:144, 46. punkts)).

10 *Banco Santander* un Spānijas valdība norāda, ka iesniedzējtiesa arī vērsās *Tribunal Constitucional* (Konstitucionālā tiesa, Spānija) ar konstitucionalitātes jautājumu saistībā ar šiem pašiem noteikumiem, kurš tomēr saskaņā ar Tiesai paziņoto informāciju tika noraidīts.

11 Šajā nozīmē skat. rīkojumu, 2016. gada 5. jūlijs, *Banco Popular Español* un *PL Salvador* (C-7/16, nav publicēts, EU:C:2016:523, 19.–27. punkts), kas tieši attiecas uz šo normu.

patērētāja garantijas”¹². No parādnieka viedokļa šī prasījuma cesija ir neitrāla. Iesniedzējtiesas norādītajam apstāklim, ka cesija ir notikusi spekulatīvā nolūkā par labu “plēsoņu fondiem” par daudz zemāku, pat niecīgu, cenu salīdzinājumā ar sākotnējo parādu, nav sakara ar patērētāju saistošo līgumiskās saistības pašu raksturu¹³.

48. Ņemot vērā iepriekšminēto apsvērumu kopumu, uz pirmā jautājuma a) un b) daļu lietā C-96/16 ierosinu atbildēt tādējādi, ka Direktīva 93/13 neaizliedz komersanta praksi cedēt vai pirkt prasījumus, kāda tā ir aprakstīta konkrētajā lietā, kad patērētājam netiek piedāvāta iespēja parādu dzēst, samaksājot cesionāram cesijas summu, kā arī procentus, izmaksas un izdevumus.

Par otrā jautājuma a) daļu lietā C-96/16 un pirmo jautājumu lietā C-94/17 – Tribunal Supremo judikatūras saderība ar Direktīvu 93/13

49. Otrā jautājuma a) daļā lietā C-96/16 un pirmajā jautājumā lietā C-94/17 iesniedzējtiesas būtībā jautā, vai Direktīva 93/13 nepieļauj valsts, konkrētajā gadījumā, *Tribunal Supremo* judikatūru, saskaņā ar kuru visi neapspriestie kredītlīguma noteikumi jāatzīst par negodīgiem – līgumā bez liettiesiska nodrošinājuma lietā C-96/16 un hipotekārajā līgumā lietā C-94/17, kur paredzētā nokavējuma procentu likme par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz attiecīgajā līgumā paredzēto atlīdzības procentu likmi.

Par pieņemamību

50. Šķiet piemēroti izteikt dažas ievada piezīmes par jautājumu pieņemamību saistībā ar *Tribunal Supremo* judikatūras atbilstību Direktīvai 93/13, ciktāl šo pieņemamību tieši ir apšaubījušas *Banco Santander* un Spānijas valdība lietā C-96/16, kā arī *Banco de Sabadell* – lietā C-94/17, pamatojot ar to, ka minētais jautājums radītu hipotētiskus problēmjautājumus.

51. Lietā C-96/16 *Banco Santander* un Spānijas valdība uzskata, ka šķiet acīmredzami, ka iesniedzējtiesa jau ir nolēmusi, ka noteikumi par nokavējuma procentiem pamatlietā ir atzīstami par negodīgiem (kas uzdoto jautājumu padara lieku). Lietā C-94/17 *Banco de Sabadell* izvirza ļoti līdzīgu iebildumu. Tā precizē, ka iesniedzējtiesai iesniegtā kasācijas sūdzība nav par *kritēriju*, pēc kura ir noteikts apstrīdētā punkta negodīgais raksturs, bet attiecas tikai uz šā rakstura *sekām*. Šajā ziņā tā piebilst, ka apelācijas tiesa esot noteikusi konkrētā noteikuma negodīgo raksturu, neatsaucoties uz pirmajā prejudiciālajā jautājumā minēto *Tribunal Supremo* judikatūru, jo tiesa sprieda pirms šīs judikatūras. Līdz ar to, pat ja Tiesai būtu jāatzīst ka Savienības tiesībām ir pretrunā šāda judikatūra, iesniedzējtiesa nevarētu uz šā pamata atcelt apelācijas instancē taisīto spriedumu.

52. Šajā ziņā es uzskatu, ka, pat ja no lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka iesniedzējtiesas šķiet skaidri nosvērušās par labu iesniegto noteikumu negodīga rakstura konstatējumam, tomēr jautājumu par minēto noteikumu negodīgo raksturu tās nav galīgi atrisinājušas, īpaši ņemot vērā *Tribunal Supremo* nesenākajā judikatūrā noteikto kritēriju.

12 Šajā kontekstā, manuprāt, ir interesanti atsaukties arī uz norādēm, kas izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/48/EK (2008. gada 23. aprīlis) par patēriņa kredītlīgumiem un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK (OV 2008, L 133, 66. lpp., un labojumi OV 2009, L 207, 14. lpp.; OV 2010, L 199, 40. lpp., un OV 2011, L 234, 46. lpp.) 17. panta, pat ja tas pamatlietai nav noteikti piemērojams *rationae temporis*. Lai arī šajā normā ir prasīts, lai parādnieks-patērētājs tiktu informēts par parādsaistību cesiju un saglabātu savas tiesības un garantijas attiecībā pret trešo personu-cesionāru, tomēr tajā nav noteikts pienākums iegūt patērētāja piekrišanu un. vēl mazākā mērā, ka tam būtu izpirkuma tiesības un/vai pirkuma tiesības uz šo prasījumu.

13 Kā norāda iesniedzējtiesa, Civilkodexa 1535. pantā paredzētās pirkuma tiesības attiecībā uz “apstrīdētiem” prasījumiem rod savu esības pamatu nepieciešamībā cīnīties pret cesijas darījumiem spekulatīviem mērķiem.

53. Tādējādi iesniedzējtiesu uzdotie jautājumi par *Tribunal Supremo* izceltā kritērija saderību, šķiet, tām joprojām ir aktuāli. Proti, tās jautā, vai šāds tiesas kritērijs atbilst patērētāju aizsardzības sistēmai, kas izveidota ar Direktīvu 93/13, īpaši ar tās 4. panta 1. punktu, ciktāl minētais kritērijs ir piemērojams automātiski, neļaujot attiecīgajai tiesai ņemt vērā konkrētās lietas apstākļu kopumu.

54. Attiecībā uz iesniedzējtiesas šaubu pamatotību, īpaši lietā C-94/17, tā būtībā ir norādījusi, ka tai iesniegtā kasācijas sūdzība, lai arī ir tieši par konkrētā noteikuma nelikumīgā rakstura sekām pamatlietā, arī rada šaubas par Direktīvas 93/13 normu interpretāciju attiecībā uz šā kritērija konstatēšanu. Turklāt nevarot izslēgt, ka atbilstīgi Spānijas procesuālajām tiesībām šī tiesa tajā izskatāmās kasācijas lietas ietvaros var un tai pēc savas ierosmes vajag pārbaudīt minēto raksturu un, konkrētāk, kritērijus tā noteikšanai, atceroties, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru jautājums par to, vai līguma noteikums jāatzīst par negodīgu, ir pielīdzināms sabiedriskās kārtības tiesību jautājumam¹⁴.

55. Līdz ar to no lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu skaidri neizriet, ka būtu nepieņemami jautājumi par *Tribunal Supremo* atzīto kritēriju, lai novērtētu noteikuma par nokavējuma procentu likmi negodīgo raksturu, – jautājumi, uz kuriem atbilstīgi Tiesas iedibinātajai judikatūrai ir jāattiecināta prezumpcija par atbilstību¹⁵.

Par lietas būtību

56. Pēc būtības rodas jautājums, vai *Tribunal Supremo* atzītais nepārprotamais kritērijs, saskaņā ar kuru neapriests patērētāja kredītīguma noteikums par piemērojamo nokavējuma procentu likmi ir negodīgs, ja šī likme par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz šajā līgumā paredzēto atlīdzības procentu likmi, ir saderīgs ar Direktīvā 93/13, īpaši tās 4. panta 1. punktā izveidoto patērētāju aizsardzības sistēmu, ciktāl šo kritēriju, šķiet, piemēro automātiski, neļaujot attiecīgajai tiesai ņemt vērā konkrētās lietas apstākļu kopumu.

57. Pirms izvērtēju jautājumu par to, vai šī judikatūra rada problēmas Direktīvā 93/13 noteiktās aizsardzības efektivitātes kontekstā, es vēlētos paust dažas ievada piezīmes par šīs valsts judikatūras izstrādāšanas kontekstu un par tās konkrētu ietekmi uz valsts tiesām, kurām jālemj – vai nu uz prasības pamata, vai pēc savas ierosmes – par patērētāju līgumos ietvertu noteikumu negodīgo raksturu.

– Ievada piezīmes par Tribunal Supremo noteikto judikatūras izstrādāšanas kontekstu un tvērumu

58. Tiesas judikatūra par Direktīvu 93/13 saistībā ar tās izveidoto aizsardzību ir parādījusi valsts tiesām nodotās aktīvās lomas nozīmi, konstatējot un sodot patērētāju līgumos ietvertos negodīgos noteikumus, tostarp tos, kas nosaka nokavējuma procentus¹⁶.

14 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 30. maijs, *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 40., 41. un 44. punkts). Skat. arī spriedumu, 2015. gada 26. februāris, *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 40. punkts).

15 Nesenam atgādinājumam par prezumpciju par atbilstību saistībā ar prejudiciāliem jautājumiem, kas uzdoti līdzīgā kontekstā par direktīvas interpretāciju, atsauce ir tostarp uz spriedumiem, 2014. gada 10. septembris, *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, 38. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 20. punkts).

16 Konkrētāk, skat. spriedumus, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349); 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164), kā arī 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21).

59. Tomēr un kā tas arī, šķiet, ir labi nostiprināts, Tiesai nav papildus atgādinājumam par Direktīvā 93/13 skaidri noteiktiem vispārīgiem kritērijiem precīzi jānosaka par negodīgiem uzskatāmie līgumu noteikumu veidi šīs direktīvas izpratnē. Tādējādi valsts tiesa ir vislabākajā pozīcijā – iespējams, vienīgajā, lai, ņemot vērā būtisko apstākļu kopumu, spētu noteikt, kādos gadījumos līguma noteikums par nokavējuma procentiem ir jāatzīst par negodīgu, jo tas līguma pušu tiesībās un pienākumos var radīt būtisku nelīdzsvaru par sliktu patērētājam¹⁷.

60. Turklāt nevajadzētu izslēgt to, ka dalībvalsts augstākās instances tiesas, pildot savu lomu valsts tiesību interpretācijas saskaņošanā, ir tiesīgas izstrādāt noteiktas vadlīnijas, lai vadītu zemākas instances tiesas patērētājus saistošo līgumisko noteikumu nelikumīga rakstura novērtēšanā, ciktāl šīs vadlīnijas atbilst Tiesas atzītajām vadlīnijām.

61. Šķiet, tieši tāds ir *Tribunal Supremo* mērķis, kas tostarp izriet no šajās pamatlietās minētajiem trīs spriedumiem – 2015. gada 22. aprīļa (pasludināts plēnumā), 7. un 8. septembra sprieduma.

62. Ir interesanti norādīt, ka *Tribunal Supremo* noteiktā judikatūra (šajos spriedumos tieši sasaucas ar Tiesas atzītajiem principiem 2013. gada 14. marta spriedumā, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164)). Proti, *Tribunal Supremo* ir atsaukusies uz minētā sprieduma 74. punktu, kurā noteikts:

“[...] attiecībā uz noteikumu par nokavējuma procentu noteikšanu ir jāatgādina, ka, ņemot vērā Direktīvas [93/13] pielikuma 1. punkta e) apakšpunktu, lasot to kopā ar [minētās] direktīvas 3. panta 1. punkta un 4. panta 1. punkta noteikumiem, iesniedzējtiesai [...] tostarp ir jāizvērtē [...] paredzētais nokavējuma procentu likmes apmērs salīdzinājumā ar likumīgo procentu likmi, lai pārliecinātos, ka ar to var nodrošināt to mērķu sasniegšanu, ko ar to ir iecerēts sasniegt attiecīgajā dalībvalstī, un ka tā nepārsniedz to, kas ir nepieciešams šo mērķu sasniegšanai.”

63. Šajā ziņā ir jāpiemin, ka pamatlietās minētās banku iestādes gan savos rakstveida iesniegumos, gan tiesas sēdē ir norādījušas, ka no *Tribunal Supremo* 2015. gada 22. aprīļa, kā arī 7. un 8. septembra spriedumiem neizriet, ka kritērijs, saskaņā ar kuru par nelikumīgu jāatzīst noteikums, kurā paredzētā nokavējuma procentu likme par diviem procentpunktiem pārsniedz peļņas procentu likmi, būtu automātiski piemērojams un saistošs. Kā uzskata šīs iestādes, minētā kritērija mērķis esot tikai palīdzēt valsts tiesai, kura joprojām saglabājot brīvību no tā atkāpties, ja lietas apstākļi to pamato.

64. Šāda izpratne, manuprāt, neatbilst *Tribunal Supremo* lietotajam formulējumam īpaši spriedumā, kas pieņemts *Pleno de la Sala de lo Civil* (Civillietu palātas plēnums) 2015. gada 22. aprīlī.

65. Minētajā spriedumā *Tribunal Supremo* vispirms konstatēja, ka pretēji valdošajai situācijai citās dalībvalstīs Spānijā nepastāv nekāds likumisks ierobežojums nokavējuma procentu noteikšanai patērētāju aizdevuma līgumos, kā rezultātā Spānijas tiesām ir jāveic novērtēšana. Šādā kontekstā šī tiesa uzskatīja, ka nevajag ierobežoties tikai ar vispārīgo principu atgādinājumu, bet jānosaka precīzāks noteikums, lai novērstu to, ka zemāku instanču tiesas atvasina dažādus kritērijus noteikumu par nokavējuma procentu likmi negodīga rakstura novērtēšanai – situāciju, kas radītu patvaļu un tiesisko nenoteiktību. Iedvesmojoties no Tiesas, kā arī dažādās Spānijas tiesību sistēmas jomās noteiktajiem kritērijiem, *Tribunal Supremo* uzskatīja, ka Civilprocesa likuma 576. pantā paredzētā divu procentpunktu pieskaitīšana tiesas noteikto procentu aprēķinam ir atbilstīgākais juridiskais kritērijs, lai noteiktu nokavējuma procentu likmi patērētājiem piešķirtiem personīgiem aizdevumiem. Šāds kritērijs ļautu izvairīties no paaugstināta soda maksājuma noteikšanas savas saistības nepilnīgas patērētājam, vienlaikus samērīgi “kompensējot” kreditoram kaitējumu novēlota saistību izpildījuma dēļ, kas konstatēts tiesā.

¹⁷ Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2004. gada 1. aprīlis, *Freiburger Kommunalbauten* (C-237/02, EU:C:2004:209, 22. un 25. punkts), un rīkojumu, 2010. gada 16. novembris, *Pohotovost* (C-76/10, EU:C:2010:685, 60. punkts). Tāpat ir atsauce uz maniem secinājumiem apvienotajās lietās *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2014:2299, 42. punkts).

66. No *Tribunal Supremo* 2015. gada 22. aprīļa sprieduma teksta tādējādi izriet, ka tā ir noteikusi neatspēkojamu prezumpciju, ka līguma noteikums par nokavējuma procentu likmi, kura par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz aizdevuma līgumā noteikto atlīdzības procentu likmi, ir negodīgs.

67. Manuprāt, šī judikatūra neapstrīdami ir saistoša Spānijas zemākas instances tiesām, jo tām turpmāk ir jāatzīst par negodīgiem visi līguma noteikumi, kuros noteiktā nokavējuma procentu likme par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz atlīdzības procentu likmi. Atbilstoši Spānijas valdības tiesas sēdē precizētajam atbildē uz Tiesas uzdotu rakstisku jautājumu, ja arī minētajai judikatūrai nav likuma spēka, tomēr zemākas instances tiesu spriedumi, kas atkāpjas no *Tribunal Supremo* atkārtoti nostiprinātām vadlīnijām, kam tādējādi ir “piemēra spēks”, tiek pārskatīti kasācijas sūdzību ietvaros.

68. Tādējādi un pretēji tam, ko varētu secināt virspusējā pārbaudē, šādas judikatūras izstrādi, manuprāt, nevar pielīdzināt pasākumiem, ko saskaņā ar Direktīvas 93/13 8. pantu var pieņemt valsts iestādes.

69. Atgādināšu, ka saskaņā ar šo noteikumu “dalībvalstis var pieņemt vai saglabāt visstingrākos Līgumam atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas [Direktīva 93/13], lai nodrošinātu visaugstāko patērētāja aizsardzības līmeni”. Piemērojot šo pantu, dalībvalstis var apstiprināt negodīgu noteikumu sarakstus, ja par to informē Komisiju atbilstoši minētās direktīvas 8.a pantam.

70. Neņemot vērā to, ka šo iespēju uzskatīja par rezervētu valsts likumdevējam vai regulējošām vai administratīvām iestādēm, izņemot valsts tiesas¹⁸, manuprāt, šeit patiesībā ir jautājums nevis par valsts noteikuma izstrādāšanu ar mērķi pastiprināt patērētāju aizsardzības līmeni, kas izveidots ar Direktīvu 93/13, izstrādājot “melno noteikumu”, bet gan par augstākā līmeņa tiesas judikatūru, kas, trūkstot speciāliem noteikumiem par nokavējuma procentu likmes noteikšanu, sniedz valsts tiesām precīzas vadlīnijas, lai noteiktu, kādos gadījumos līguma noteikums par šo procentu likmi ir noteikti atzīstams par negodīgu.

71. Atbilstoši tiesas sēdē apstiprinātajam šo judikatūru, lai arī tā papildina valsts tiesības un tādējādi ir saistoša Spānijas tiesām¹⁹, nevar pielīdzināt pasākumiem, ko dalībvalstis var pieņemt, piemērojot Direktīvas 93/13 8. pantu.

72. Tomēr šī judikatūra, kā es to piedāvāju turpmāk izskaidrot, lai arī cik tā nebūtu saistoša, nerada problēmas Direktīvā 93/13 paredzētās patērētāju aizsardzības aspektā.

– *Pārbaude par to, vai Tribunal Supremo judikatūra rada problēmas Direktīvā 93/13 noteiktās aizsardzības aspektā*

73. No Tiesas judikatūras izriet, ka Direktīvā 93/13 nav pieļauts izstrādāt kritēriju [līguma] noteikuma atzīšanai par negodīgu, ja tas liedz kompetentajai valsts tiesai, kam jāvērtē šim kritērijam neatbilstošais noteikums, pārbaudīt [noteikuma] iespējami negodīgo raksturu un attiecīgajā gadījumā to atcelt²⁰.

18 Šajā nozīmē skat. ģenerālvokāta H. Saugmandsgora Ēes [*H. Saugmandsgaard Øe*] secinājumus lietā *Biuro podróży Partner* (C-119/15, EU:C:2016:387, 53.–57. punkts), kā arī ģenerālvokāta P. Mengoci [*P. Mengozzi*] secinājumus apvienotajās lietās *Gutiérrez Naranjo* u.c. (C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:552, 18. zemsvītras piezīme). Jāpiemin arī, ka Direktīvas 2011/83 preambulas 63. apsvērumus norāda uz “attiecīgo valsts noteikumu pieņemšanu”.

19 Saskaņā ar Civilkodeksa 1. panta 6. punktu judikatūra papildina tiesību sistēmu ar *Tribunal Supremo* pastāvīgi atzītiem principiem likuma, paražu un vispārīgo tiesību principu interpretācijā un piemērošanā. Tiesas sēdē *Banco de Sabadell* norādīja, un neviens tam neiebilda, ka *Tribunal Supremo* atzītu noteikumu Spānijas tiesas piemēro automātiski.

20 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 40. punkts).

74. Turpretī, manuprāt, no šīs judikatūras nevar secināt, ka šī direktīva liedz arī valsts tiesām piemērot tādu kritēriju, ciktāl no tā izriet, ka visi tam atbilstošie noteikumi būtu automātiski jāatzīst par negodīgiem, neņemot vērā lietas īpašos apstākļus. Galu galā, saistībā ar Direktīvas 93/13 efektivitāti šķiet, ka būtiskais ir tas, lai netiktu grauta valsts tiesu spēja par negodīgiem atzīt to izvērtēšanai nodotos līguma noteikumus.

75. Izvērtējot noteikumus par nokavējuma un atlīdzības procentu likmēm, būtiski, lai šāda kritērija izstrāde neatņemtu valsts tiesai iespēju atzīt par negodīgu līguma noteikumu, kurā paredzētā nokavējumu procentu likme par mazāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz nolīgto atlīdzības procentu likmi, ja tas izriet no konkrētās lietas īpašiem apstākļiem. Tāpat valsts tiesai nav jāliedz iespēja atzīt par negodīgu patērētāja līguma noteikumu par atlīdzības procentu likmi, ja puses to nav apspriedušas²¹.

76. Tomēr šajā gadījumā visi dalībnieki piekrīt, ka Spānijas tiesas joprojām var atzīt, ņemot vērā ar līguma noslēgšanu saistītos apstākļus, par negodīgiem noteikumus, kuros noteiktās nokavējuma procenta likmes par vairāk nekā diviem procentpunktiem nepārsniedz atlīdzības procentu likmi. Turklāt es uzskatu, ka *Tribunal Supremo* judikatūra neliedz kompetentajām tiesām novērtēt patērētāja līgumā noteikto atlīdzības procentu likmes negodīgo raksturu, ja, slēdzot līgumu, nav bijusi vienošanās par nevienu noteikumu.

77. Protams, atgādināšu, ka nav tāda zelta likuma, lai vispārīgā veidā novērtētu noteikuma par nokavējuma procentu likmi negodīgo raksturu²². Citiem vārdiem sakot, nav kritēriju bez trūkumiem, kas ļautu noteikt kāda noteikuma negodīgo raksturu bez apstākļu pārbaudes katrā konkrētajā lietā.

78. Tomēr jāatzīst, ka prezumpcija, pat neapstrīdama, par tāda līguma noteikuma negodīgo raksturu, kurā paredzēta nokavējuma procentu likme, kas pārsniedz noteiktu līmeni, atbilst Direktīvas 93/13 mērķim, kurš, atgādināšu, ir izvairīties no nelīdzsvarotības līguma pušu tiesībās un pienākumos (skat. minētās direktīvas 3. panta 1. punktu) *par sliktu patērētājiem* un noteikti – patērētāju aizsardzība. Tas, ka valsts tiesai par negodīgu jāatzīst līguma noteikums, kurā paredzētā nokavējuma procentu likme pārsniedz konkrētu robežu, nerada problēmas šo mērķu sasniegšanā, pat ja tas varētu būt problemātiski vispārīgi iecerētā kopējā līgumiskā līdzsvara perspektīvā.

79. Šajā kontekstā ir jāatgādina, ka, lai noteiktu, vai noteikums rada “būtisku nelīdzsvarotību” no līguma izrietošajās pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam, tostarp var būt pamatoti ņemt vērā valsts tiesību noteikumus, kas piemērojami gadījumos, kad šajā jautājumā nav pušu vienošanās. Šāda salīdzinošā izvērtējuma veidā valsts tiesa varētu noteikt, vai un, attiecīgajā gadījumā, kādā veidā līgums nostāda patērētāju tiesiski nelabvēlīgākā situācijā *salīdzinājumā ar to, kas paredzēta spēkā esošajās valsts tiesībās*²³.

80. Šajā lietā kritērijs, saskaņā ar kuru nokavējuma procentu likme nevar par vairāk kā diviem procentpunktiem pārsniegt gada atlīdzības procentu likmi, no Spānijas tiesībām tieši neizriet, bet ņem tās vērā pastarpināti. Atbilstoši *Tribunal Supremo* norādītajam lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-94/17 šīs tiesas atzītā kritērija par nokavējuma procentu likmes noteikšanu pamatā ir kritērijs, kuru var uzskatīt par saprātīgu, ņemot vērā citās jomās piemērojamās valsts tiesību normas.

21 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 74. punkts).

22 Skat. manus secinājumus apvienotajās lietās *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2014:2299, 42. punkts).

23 Skat. spriedumu, 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 59. punkts).

81. Ņemot vērā šo apsvērumu kopumu, ierosinu Tiesai uz otrā jautājuma a) daļu lietā C-96/16 un pirmo jautājumu lietā C-94/17 atbildēt tādējādi, ka Direktīva 93/13 pieļauj valsts judikatūru, saskaņā ar kuru aizdevuma līguma noteikums, kurā paredzētā nokavējuma procentu likme par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz noteikto gada atlīdzības procentu likmi, ir negodīgs, tomēr šajā judikatūrā nav liegta iespēja valsts tiesai autonomi, ņemot vērā visus konkrētās lietas apstākļus, novērtēt iespējami negodīgo raksturu visa veida šim kritērijam neatbilstošiem noteikumiem, kuri tai jāizvērtē.

Par otrā jautājuma b) daļu lietā C-96/16, kā arī par otro un trešo jautājumu lietā C-94/17

82. Otrā jautājuma b) daļā lietā C-96/16, kā arī otrajā un trešajā jautājumā lietā C-94/17 iesniedzējtiesas cenšas noskaidrot, vai Direktīva 93/13 nepieļauj *Tribunal Supremo* spriedumos atzīto risinājumu, kas paredz, ka sekas aizņēmuma līguma noteikuma par nokavējuma procentu likmi atzīšanai par negodīgu ir šo procentu atcelšana tādējādi, ka turpina skaitīt vienīgi atlīdzības procentus. Apstiprinošas atbildes gadījumā *Tribunal Supremo* lietā C-94/17 šaubās par to, kādām būtu jābūt sekām, tostarp, vai būtu jāatceļ ne tikai nokavējuma, bet arī šajā līgumā paredzētie atlīdzības procenti vai arī jānosaka nokavējumu procenti atbilstoši likumiskajai likmei.

83. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu negodīgi noteikumi patērētāja līgumā ar komersantu nesaista patērētājus atbilstoši attiecīgo valstu tiesību nosacījumiem un līgums turpina būt saistošs tā pusēm atbilstoši tiem pašiem noteikumiem, ja tas var turpināt pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem.

84. Atbilstoši Tiesas nospriestajam valsts tiesām ir jānovērš negodīga līguma noteikuma piemērošana, lai tā patērētājam neradītu saistošas sekas, bet tās nav tiesīgas pārskatīt tā saturu. Proti, principā šim līgumam ir jāturpina pastāvēt bez jebkādiem citiem grozījumiem, izņemot negodīgu noteikumu svītrošanu, ciktāl saskaņā ar valsts iekšējo tiesību noteikumiem šāda līguma pastāvēšana ir juridiski iespējama²⁴.

85. Protams, Tiesa ir arī atzinusi iespēju valsts tiesai aizstāt negodīgu noteikumu ar valsts tiesību papildnormu. Tomēr šī iespēja ir bijusi skaidri paredzēta tikai tiem gadījumiem, kad negodīga noteikuma atcelšana tiesnesim liktu atcelt līgumu kopumā, tādējādi radot patērētāju sodošas sekas. Šādā skatījumā atbilstoši tam, kā Tiesa būtībā ir noteikusi, aizdevuma līguma noteikuma par nokavējuma procentu likmēm atcelšanai nevajadzētu principā novest pie šādām sekām, jo aizdevēja atprasītā summa noteikti būs mazāka bez šo likmju piemērošanas²⁵.

86. Ņemot vērā šo judikatūru, jāsecina, ka Direktīva 93/13 pieļauj iepriekšminētajā *Tribunal Supremo* judikatūrā atzīto risinājumu, ciktāl šis risinājums nozīmē to, ka valsts tiesa, konstatējot līguma noteikuma par nokavējuma procentu likmi negodīgu raksturu, pirmkārt, vienkārši atceļ šā noteikuma piemērošanu, atstājot spēkā pārējos šā līguma noteikumus, īpaši tos, kuros noteikta atlīdzības procentu likme, un, otrkārt, neaizstāj par negodīgu atzīto noteikumu ar tiesību papildnormām, īpaši tādām, kas paredz likumisko nokavējuma procentu likmi, kura piemērojama gadījumos, kad nav vienošanās līguma pušu starpā.

87. Ja valsts tiesa atzīst par negodīgu noteikumu par nokavējuma procentu likmi, tā atceļ tā piemērošanu, bet nav tiesīga tā vietā izvēlēties patērētājam noteiktā soda apmēra samazināšanu. Citi līguma noteikumi (ieskaitot, attiecīgajā gadījumā, noteikumus par atlīdzības procentu likmēm) savukārt tiks atstāti spēkā un turpinās radīt tādas sekas, kādas tiem normālā gadījumā būtu jārada.

24 Spriedumi, 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 28. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 71. punkts).

25 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco* un *Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 28.–34. punkts).

88. Turpretī noteikuma par atlīdzības procentu likmi atcelšana, pat ja tas nav atzīts par negodīgu, būtu ārpus ar Direktīvā 93/13 noteiktās aizsardzības efektivitāti saistītajām sekām.

89. Tā tas ir vēl jo vairāk tādēļ, ka aizdevuma līgumā noteikumiem par atlīdzības procentu likmi ir jābūt skaidri nodalītiem no tiem, kas paredz nokavējuma procentu likmi. Atlīdzības procenti atlīdzina par aizdevēja aizdotās naudas summas izmantošanu līdz tās atmaksai, savukārt nokavējuma procenti soda parādnieku par to, kas tas neizpilda savu atmaksāšanas saistību aizdevuma līgumā noteiktajos termiņos. Līguma noteikumi par atlīdzības procentu likmēm tādēļ ir aizdevuma līguma kodols un tādējādi ir saistīti ar līguma galveno mērķi, kas principā nav pakļauts tiesas kontrolei saskaņā ar Direktīvu 93/13²⁶.

90. Manuprāt, šāds ir secinājums, neskatoties uz to, kādā veidā būtu uzrakstīti līguma noteikumi, kas paredz procentu likmes. Noteikuma par nokavējuma procentu likmēm atzīšana par nelikumīgu nevar ietekmēt atlīdzības procentu piemērošanu ne tad, ja noteikums par nokavējuma procentu likmēm ir nodalīts no tā, kurā paredzēta atlīdzības procentu likme, ne tad, ja šie abu veidu noteikumi ir sajaukti kopā. Ja nokavējuma procentu likme ir izteikta kā peļņas procentu likmes palielinājums, atceļams ir tikai šis palielinājums. Tas nekādā veidā nav pielīdzināms judikatūrā aizliegtajai līguma “pielāgošanai”, bet ir tikai viena noteikuma atcelšana, kurš atzīts par negodīgu.

91. Ņemot vērā šos apsvērumus, ierosinu uz otrā jautājuma b) daļu lietā C-96/16 un otro jautājumu lietā C-94/17 atbildēt tādējādi, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts neaizliedz, ka pēc tam, kad par nelikumīgu atzīts aizņēmuma līguma noteikums par nokavējuma procentu likmi, kura par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz nolīgto atlīdzības procentu likmi, noteikumu par atlīdzības procentu likmi saskaņā ar iepriekš minēto judikatūru turpina piemērot līdz parāda atmaksai pilnībā.

92. Ņemot vērā šo atbildi, uz trešo jautājumu lietā C-94/17 vairs nav jāatbild.

Secinājumi

93. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi.

I. Lietā C-96/16 no *Juzgado de Primera Instancia n° 38 de Barcelona* (Barselonas pirmās instances tiesa Nr. 38, Spānija):

- 1) Padomes Direktīva 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos neaizliedz komersanta praksi cedēt vai pirkt prasījumus, kāda tā ir aprakstīta konkrētajā lietā, kad patērētājam netiek piedāvāta iespēja parādu dzēst, samaksājot cesionāram cesijas summu, kā arī procentus, izmaksas un izdevumus.
- 2) Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts neaizliedz valsts judikatūru, kur kā nepārprotams kritērijs ir noteikts fakts, ka patērētāju aizdevuma līgumos neapspriests līguma noteikums par nokavējuma procentu likmi, kas par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz nolīgto atlīdzības procentu likmi, ir negodīgs, ciktāl:
 - judikatūra neierobežo valsts tiesas novērtējuma brīvību, konstatējot negodīgus noteikumus aizdevuma līgumā, kas noslēgts starp patērētāju un komersantu, un

²⁶ Šajā nozīmē skat. manus secinājumus lietā *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:85, 56.–58. punkts). Tas tā ir, neraugoties uz tiesas iespēju kontrolēt noteikumus, kas nav uzrakstīti skaidrā un saprotamā veidā.

– judikatūra nerada šķēršļus tam, lai tiesa atceltu minēto noteikumu, ja tai jāatzīst tā “negodīgums” minētās direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē.

3) Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts neaizliedz to, ka pēc tam, kad atzīts par negodīgu aizdevuma līguma noteikums par nokavējuma procentu likmi, kura par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz nolīgto atlīdzības procentu likmi, saskaņā ar iepriekš minēto judikatūru turpina piemērot noteikumu par atlīdzības procentu likmi līdz parāda samaksai pilnībā.

II. Lietā C-94/17 no *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa, Spānija):

1) Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts neaizliedz valsts judikatūru, kas nosaka par nepārprotamu kritēriju faktu, ka patērētāju aizdevuma līgumos neapspriests noteikums par nokavējuma procentu likmi, kura par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz nolīgto atlīdzības procentu likmi, ir negodīgs, ciktāl:

– judikatūra neierobežo valsts tiesas novērtējuma brīvību, konstatējot negodīgus noteikumus aizdevuma līgumā, kas noslēgts starp patērētāju un komersantu, un

– judikatūra nerada šķēršļus tam, lai tiesa atceltu minēto noteikumu, ja tai jāatzīst tā “negodīgums” minētās direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē.

2) Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts neaizliedz to, ka, pēc tam, kad atzīts par negodīgu aizdevuma līguma noteikums par nokavējuma procentu likmi, kura par vairāk nekā diviem procentpunktiem pārsniedz nolīgto atlīdzības procentu likmi, saskaņā ar iepriekš minēto judikatūru turpina piemērot noteikumu par atlīdzības procentu likmi līdz parāda samaksai pilnībā.

3) Uz trešo jautājumu nav jāatbild.